

Pares, mares i escriptors

Carles Montpart Tura

És força habitual que els escriptors, en algun moment o altre de la seva producció literària, deixin constància d'aspectes relacionats amb la seva vida familiar, ja sigui de forma esporàdica dins d'obres de ficció o d'una manera més extensa en obres memorialístiques o autobiogràfiques. Comentem avui tres títols recents en què diversos autors ens donen la seva particular visió dels seus pares.

Una dona del Bronx

Vivian Gornick (Nova York, 1935) és autora d'una biografia de la feminista revolucionària Emma Goldman i de tres col·leccions d'assajos, dos dels quals, *The Men in my life* i *The End of the Novel of Love* van ser finalistes del National Book Critics Circle Award. A més, és professora d'escriptura creativa a la New School i col·labora en diversos mitjans de comunicació.

Gornick, casada i divorciada dues vegades, era la petita de dos germans i els seus pares, ucraïnesos, eren socialistes compromesos de classe obrera que es van conèixer i casar a Nova York. El pare va treballar en una fàbrica durant trenta anys i la mare feia de secretària. Quan l'escriptora tenia tretze anys el seu pare, que en tenia només cinquanta-un, va morir d'un atac de cor i la seva mare va caure en una profunda depressió, fet

que va condicionar per sempre més la relació entre mare i filla. Gornick va estudiar al City College de Nova York i un cop llicenciada va fitxar pel *Village Voice*, on li van encomanar que escrivís un reportatge sobre el moviment feminista que estava sorgint als Estats Units.

L'obra que ha tingut més repercussió de l'escriptora nord-americana, però, són els dos llibres de memòries que fa poc s'han publicat conjuntament en català en una magnífica traducció de Josefina Caball: *Vincles ferotges / La dona singular i la ciutat* (L'Altra Editorial, 2017). Es tracta d'uns textos en què l'autora utilitza la seva pròpia experiència per explicar problemes d'abast universal, cosa que s'ha convertit amb els anys en la característica principal de la seva escriptura. L'amistat, el sexe, els

Vivian Gornick

matrimonis, la seva relació amb la mare, la seva vida com a dona que viu sola i sense fills i la passió i les dificultats de l'escriptura són alguns dels temes principals d'aquests volums.

En el primer, *Vincles ferotges*, escrit l'any 1987, Gornick alterna el relat de la seva infantesa i adolescència al Bronx amb les converses que manté amb la seva mare tot passejant per Nova York, especialment pel barri de Manhattan, on vivien en aquell moment. Les descripcions que fa l'autora de la vida familiar i de les relacions amb el veïnat dels diversos llocs on va viure són una autèntica delícia. Especialment interessants són les descripcions dels personatges pintorescos del barri que Gornick i la seva mare recorden mentre passen. Com ella mateixa diu, "El Bronx era un mosaic de territoris ètnics envaïts: quatre o cinc illes de cases dominades per irlandesos, italians o jueus" (p. 16). L'autora també explica amb detall el seu pas per l'escola i, finalment, la gran influència que va representar per a la seva formació, malgrat la incomprensió materna, l'assistència al City College: "Allà es va definir el meu amor per la literatura i hi va créixer l'admiració per

la vida intel·lectual. Hi vagi descobrir que les idees transformaven les persones i que la conversa intel·lectual era immensament eròtica [...] El City College em va fer prendre consciència de la coherència interna com un valor primordial" (p. 102-103).

Una relació d'amor i odi

Pel que fa a la relació amb la mare —l'escriptora té en aquells moments quaranta-cinc anys i la seva progenitora setanta-set— veiem que és un tracte profundament marcat per l'ofec que sent Gornick davant d'una mare que s'ha pres la viduïtat com una autèntica religió i que, en certa manera, ha dimitit de la vida a partir de la mort del seu marit. En paraules de l'autora: "De plorar el pare en va fer la seva professió, la seva identitat, la seva imatge" (p. 76). Les afirmacions de l'autora sobre aquesta relació sovint són molt contundents: "La meua relació amb la mare no és bona i, a mesura que anem acumulant anys, sembla que encara empitjora. Estem tancades en un estret canal de relació, intens i vinculant [...] Últimament, la cosa no va bé entre nosaltres. La manera que té la mare de "trampejar" una mala temporada és acusar-me ben alt i en públic de la veritat. Sempre que em veu diu: "Tu m'odies. Sé que m'odies" (p. 13).

Gornick, que es va casar als vint-i-quatre anys, es mostra de seguida molt crítica amb els rols tradicionals assignats a la dona: "La cuina va ser el primer lloc on vaig començar a entendre el significat de la paraula dona casada. Nosaltres, una parella jove de vint-i-quatre anys, un dia som una estudiant de postgrau i un artista en actiu, i l'endemà som marit i muller. Abans, posàvem qualsevol cosa a taula i menjàvem junts. Ara, de sobte, l'Stefan cada vespre era al seu estudi dibuixant o llegint, i jo era a la cuina maldant per servir un àpat que tots dos creïem que havia de ser un àpat com cal. Recordo que passava una hora i mitja preparant un horrible guisat de peix tret d'una revista femenina; després ens el cruspíem en deu minuts, i tot seguit passava una hora rentant

plats i netejant la cuina, mirant fixament l'aigüera i pensant: ¿serà així durant els pròxims quaranta anys?" (p. 132-133). El matrimoni, evidentment, va ser un fracàs. Més endavant l'autora tindria una relació amb Davey Levinson, un antic amic de la infantesa i, posteriorment, durant sis, anys una altra amb Joe Durbin, un representant sindical de l'esquerra que ja estava casat. Totes van acabar malament.

La vocació literària de Gornick, sobre la solidesa de la qual l'autora sovint també ens reporta els dubtes que té ("Pugem per la Cinquena Avinguda. Avui tinc un mal dia. Em sento grassa i sola, atrapada en la meua vida fastigosa. Sé que hauria de ser a casa treballant i que sóc aquí fent el paper de filla obedient només per fugir de l'escriptori" (p. 35)), acaba sent l'autèntic refugi davant dels fracassos amorosos: "Em vaig aferrar a l'esforç diari: no ho podia fer gaire bé, allò, tampoc, però mai no vaig dubtar que l'escriptori —i no pas una resolució satisfactòria en la qüestió de l'amor— era el que em podia salvar" (p. 180).

Cant d'amor a Nova York

El segon llibre del volum que comentem, *La dona singular a la ciutat*, publicat en anglès l'any 2015, ens segueix presentant els records d'infantesa i els somnis d'adolescència de l'autora al Bronx, i desenvolupa amb més detall un seguit de reflexions sobre l'amistat i el sentit de la vida. Els fragments són més breus i tornem a trobar —és indubtablement un dels leit-motiv del llibre— la inutilitat del sacrifici que ha dut a terme tota la vida la seva mare pensant en el marit mort: "L'única cosa que havia volgut sempre era veure la mare contenta de viure. Encara estic convençuda que si ho hagués estat, jo hauria crescut sencera per dins" (p. 251).

El llibre acaba sent, però, un magnífic cant d'amor a la ciutat de Nova York, als seus barris, i a l'activitat preferida de l'autora: la conversa i el passeig per la ciutat. Un passeig que ara és, encara, amb la mare, però molt especialment

també amb el seu amic Leonard, i que entronca amb el concepte de *flâneur* que va desenvolupar Baudelaire i que ell mateix va lligar amb la feina del futur escriptor modern.

Pel que fa a la seva situació personal, Gornick es reafirma com una dona poc interessada pels béns materials (*"Tota la vida he viscut amb poc perquè les coses em fan posar nerviosa"*, p. 206) i molt més atreta per l'amistat que per l'amor: *"Abans de complir trenta-cinc anys, me n'havia anat al llit amb tants homes com les meves amigues, i, a més, m'havia casat i divorciat dues vegades. Cada matrimoni va durar dos anys i mig, i en tots dos una dona que jo no coneixia (jo) s'havia casat amb un home que tampoc no coneixia (la figura del pastís de noces). [...] En una paraula: fer l'amor era sublim, però no ho era tot, per a mi"*. (p. 214-215). Un magnífic llibre de memòries d'una gran escriptora "singular".

Un pare absent

El segon llibre que volia comentar, d'aparició molt recent en català i també gràcies a la traducció de Josefina Caball, és *Entre ells dos* (Empúries, 2018) de l'escriptor nord-americà Richard Ford (Jackson, Mississipí, 1944). En aquest cas es tracta, directament, del retrat que el novel·lista ha fet dels seus pares, a través de dos textos separats —un per a cadascun d'ells— i escrits amb trenta anys de diferència. El text sobre la mare l'autor el va redactar poc després de la mort d'ella, l'any 1981, mentre

RICHARD FORD

ENTRE ELLS DOS

Tot recordant els meus pares

que el del seu pare és d'escriptura més recent, de l'any 2015, quaranta-cinc anys després de la seva mort. L'ordre dels retrats en el volum, però, és el del contrari al de la cronologia de la seva escriptura. El mateix autor ho justifica així: *"L'ordre en què apareixen en aquest llibre es deu al fet que els records i les memòries compartides de la vida del pare s'endinsen més en el passat que els records associats amb els de la mare, mentre que la vida de la mare es va estendre molt més cap al present"* (p. 143). Pel que fa al fet de no haver fusionat els dos retrats, Ford ho justifica així: *"Entre ells dos, el títol*

d'aquest llibre, vol, en part, suggerir el fet que en néixer, jo, literalment, em vaig interposar entre els meus pares[...] però també vol, en part, retratar la seva individualitat inextirpable, tant en el matrimoni com en les seves vides com a pares" (p. 146).

I és que la vida del jove Richard també pateix una inflexió dramàtica quan—curiosament igual que en el cas de Vivian Gornick— el pare mor sobtadament d'un atac de cor. L'autor ens presenta el seu pare, Parker Ford, com un noi de pagès, alt i amb un somriure permanent, que treballa en un botiga de queviures a Hot Springs i que, després d'un parell de canvis de feina, acaba sent un viatjant de midó plenament satisfet del seu paper a la vida. El petit Richard, fill únic una mica tardà, recordarà el pare com el gran absent durant tota la setmana —la feina de comercial l'obligava a estar fora de casa— que arriba cada divendres carregat de paquets i amb alguna o altra sorpresa. L'autor ens descriu els antecedents familiars del pare, la coneixença i el casament amb Edna, la seva mare, i reflexiona sobre la seva pròpia condició: *"Ser fill tardà i fill únic és un luxe, independentment de tot el que això comporta, perquè aquests dos fets et conviden a especular tot sol sobre tot el que va passar abans, sobre la llarga vida dels pares de la qual no vas formar part"* (p.27). La família, finalment instal·lada a Jackson, Mississipí, fa una vida senzilla. Els pares, pensa l'escriptor, s'estimaven, però sense fer-ne grans manifestacions, i

107.8FM

ràdiocaldes

www.radiocaldes.cat

Richard Ford

la veritat és que Richard Ford acaba estant molt més lligat a la figura materna que no pas amb la d'un pare absent del qual no recorda que li ensenyés gaire més coses que "anar amb bicicleta o a fer funcionar el canvi de tres marxes del seu Ford coupé" (p. 60). De totes formes, l'escriptor adult que ara és l'autor reconeix que malgrat que el seu "no era un pare modern" (p. 61) gràcies a ell "ara soc capaç de veure que la vida és curta i que té mancances; i que perquè sigui acceptable, cal fer renúncies crucials i omplir buits. Gairebé tot, menys l'amor, s'esvaeix" (p. 62).

Finalment, el 20 de febrer de 1960, quan l'escriptor feia quatre dies que havia fet els setze anys, Parker Ford va morir d'un fulminant atac de cor. Les pàgines finals que l'escriptor dedica al seu pare són especialment emotives, sorgides de la mà d'un gran escriptor que ara ha posat el seu ofici en la reconstrucció d'una vida massa poc viscuda per ell com a nen: "Però gairebé no passa cap dia ni cap hora que no em vingui algun record del pare. La major part els he descrit en aquestes pàgines. Hi ha homes que tenen el pare tot la vida, que creixen i

es fan homes dins l'òrbita i el camp de visió paternal. El meu no ho va viure, això. I puc imaginar una vida així, però "només" imaginar-la" (p. 70).

Una mare amputada

Pel que fa a la mare, Richard Ford ens transmet també un tendre record, magníficament evocat, d'una dona, Edna Akin, totalment dedicada a suplir les mancances d'un marit absent durant la setmana i relativament feliç amb la seva situació, tot i els durs antecedents familiars que va patir. Una dona orgullosa de la feina del seu home i amb una situació econòmica acomodada, tot i que sense luxes. Quan neix el petit Richard, Edna té trenta-tres anys, després de quinze anys de casada, un període que ja feia pensar que no haurien tingut fills. Tot això, però, fins a la mort del pare. També en aquest cas, com en el de la mare de Vivian Gornick, la mare no va saber assumir mai la mort del marit: "Quan el pare va morir, tot va canviar, és clar; pel que fa a mi, moltes coses, curiosament, van canviar per bé. Però no pel que fa a la mare. Res no tornaria a estar bé del tot per a ella a partir del 20 de febrer de 1960. M'havien tingut i m'estimaven. Però, per a ella, el pare ho havia estat tot. Així doncs, quan de sobte va morir, tot allò que havia estat implícit d'una manera natural en la vida de la mare, o bé va desaparèixer o bé va canviar i es va explicitar i no gaire positiu. I ella, que en realitat no sabia viure sense ell —perquè no havia tingut una bona vida sense ell—, no s'hi va interessar gaire, per la vida" (p. 102-103).

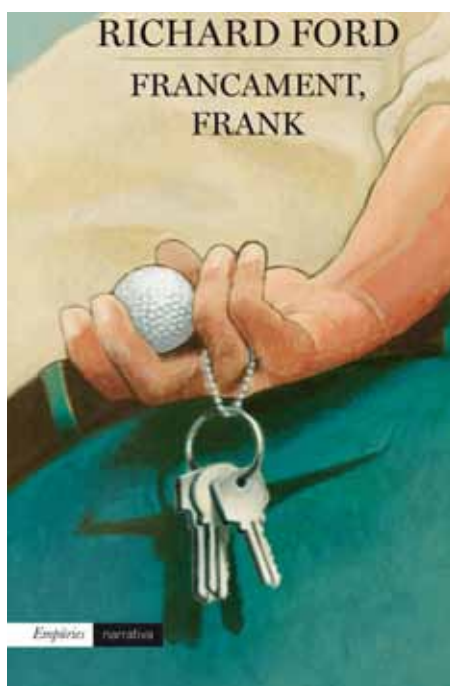
Més endavant, Richard Ford ens relata la seva marxa de casa, els seus inicis com a escriptor i com va evolucionant la seva relació amb la mare, que passa a ser d'un cert distanciament, malgrat que no perden mai el contacte gràcies a les contínues converses

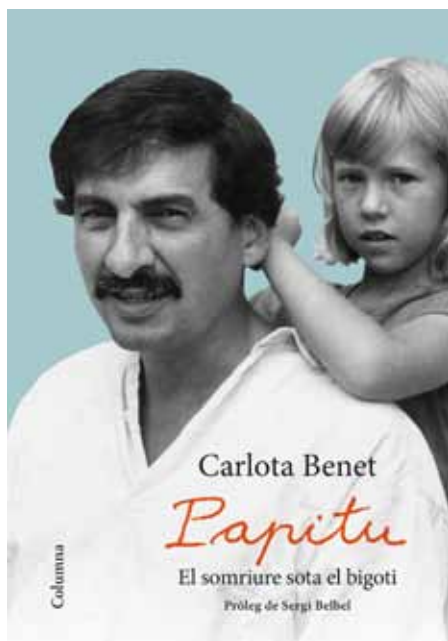
telefòniques i a algunes visites mútues. Un altre cop, també com en el cas de Vivian Gornick, hi ha una certa incomprensió pel camí que ha emprès l'escriptor: "Ella observava la Kristina i el nostre matrimoni, i totes dues coses li agradaven. Observava els meus esforços per ser escriptor i m'hi donava suport, però no entenia per què ho feia. "Quan buscaràs feina i et centraràs?", em va preguntar una vegada, quan jo ja havia publicat dues novel·les i feia classes a Princeton" (p.122).

Tot torna a fer un tomb, però, a partir del moment que detecten a l'Edna un càncer de pit. Aquesta nova situació, descrita minuciosament per l'autor, inclosos els dubtes sobre com enfrontar-la per part de tothom, especialment per la decisió d'emportar-se o no la mare a casa seva, ocupa la part final del retrat de la mare. Un final que, com el del capítol dedicat al pare, torna a ser una preciosa declaració d'amor: "La mare i jo ens assemblem. El front ample i alt. La mateixa barbeta. El mateix nas. Hi ha fotografies que ho demostren. La veig en mi mateix, la sento riure en les meves rialles. La seva vida no va ser especialment brillant ni cèlebre. No hi va haver cap acte heroic. Cap gran fita d'aquelles que omplen d'orgull. D'aspectes negatius, no n'hi van faltar: una infantesa que valia més no recordar en detall; un marit que ella va estimar per sempre i que va perdre; després, una vida poc mereixedora de grans comentaris. Però, així i tot, ella va fer possible en mi els sentiments d'afecte més sincers, com els que una obra de gran literatura desperta en el devot lector" (p. 139).

"Papitu" Benet

Finalment, m'agradaria fer un breu comentari d'un llibre que respira una profunda humanitat i un gran agraïment d'una filla cap al seu pare. Parlo de *Papitu*. El somriure sota el

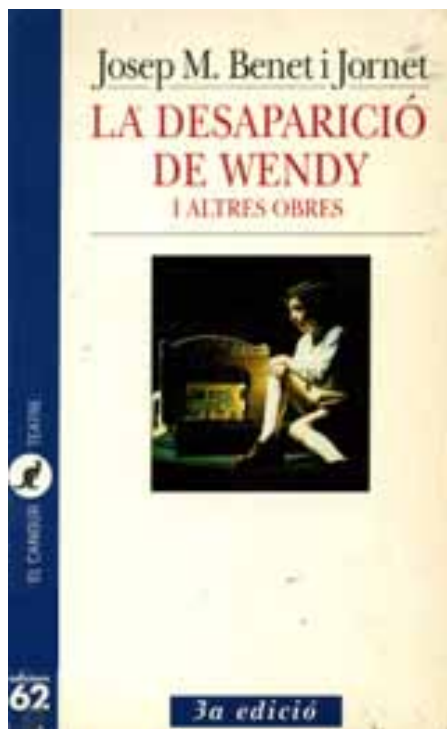

bigoti (Columna, 2018), el relat que Carlota Benet, filla del dramaturg Josep Maria Benet i Jornet, ha dedicat al seu pare, malalt d'Alzheimer des de fa alguns anys.

Carlota Benet (Barcelona, 1981) va estudiar Filologia Catalana i ha viscut cinc anys als Estats Units donant classes de català i de castellà. Va acabar la seva tesi doctoral el 2016 (*La imatge dels Estats Units en la literatura catalana contemporània*) i actualment és professora a la Universitat Autònoma de Barcelona i a la Universitat de Lleida. El llibre que ha escrit, que ve encapçalat per un emotiu pròleg del deixeble més destacat de Benet —i al mateix temps gran amic seu—, Sergi Belbel, és un recorregut pels records més personals que ha volgut deixar impresos sobre la vida del seu pare i la relació tan especial que va establir amb ella.

Es tracta d'un llibre format per divuit capítols no gaire extensos en què la filla de Josep Maria Benet i Jornet, a partir del diagnòstic que va acabar amb la incertesa que representava veure com un pare es comportava d'una forma progressivament més estranya, va relatant diversos aspectes de la seva vida més íntima i familiar

amb el pare: la seva poca predisposició a portar una vida familiar tradicional, els primer viatge a Nova York, la separació de la seva mare quan ella tenia 10 anys, els primers èxits com a dramaturg, l'inici d'una relativa fama gràcies als serials com *Poble Nou* o *Nissaga de poder* i, per damunt de tot, la gran passió de Benet i Jornet pels llibres, per la invenció d'històries i la seva obsessió per l'escriptura.

Tots aquests records, Carlota Benet els intercala amb el relat de la difícil assumpció per part seva de la malaltia del pare i de la gestió del dia de la vida de Benet i Jornet, que va anar des de l'opció de cuidar-se'n personalment ella a casa, en un primer moment, i la contractació de cuidadors més

endavant, fins a l'ingrés final en una residència quan el progrés del deteriorament cognitiu de l'escriptor va ser molt avançat. En l'endemig, la delicada tasca d'anar apartant el pare de l'escena pública, fet que va culminar amb l'homenatge que els amics de la professió li van dedicar l'any 2015 amb motiu del seu setanta-cinquè aniversari i en què es va fer pública la seva malaltia.

El llibre inclou la transcripció d'algunes cartes i correus electrònics que es van enviar pare i filla i que ens apropen d'una forma ben directa als alts i baixos d'una relació que, això sí, ha estat presidida sempre per un gran amor mutu. Amb aquest relat, Carlota Benet vol preservar la memòria que la malaltia ha fet perdre al seu pare i fixar una figura paterna que ha acabat sent excepcional. En les seves pròpies paraules: "No vull que sigui l'expressió apàtica que té ara la que em quedi gravada al cervell sinó el seu característic somriure sota el bigoti. Per això vull reconstruir el meu Papitu a través dels records, les seves cartes i la seva obra, que han de triomfar per damunt de l'ombra vaga que en queda. La memòria ha de triomfar" (p. 33). Una altra sincera i emotiva declaració d'amor.